

Hittel, hűséggel

Intézményépítés a Teleki család örökében

Nem volt a Nagybánya környéki Bányavidéknek még egy olyan színes egyénisége, mint a katona és emlékiró, Táncsics neveltje, Petőfi és Victor Hugo barátja, Bem és Garibaldi segédtisztje, a koltói kastély ura: Teleki Sándor (1821–1892). Igazi különc, „vad gróf”, talán a család fekete báránya is. Már fiatalon Liszt Ferenc társaságában barangolta be Európát, s ő volt az egyetlen arisztokrata, akit Petőfi barátságára méltatott. A költő és Júlia koltói mézesheteit követően a szabadságharcot is együtt küzdötték végig Bem seregében. Világos után 18 évi száműzetés várt rá, csak 1867-ben térhetett vissza Erdélybe. Élete utolsó negyedszázadát visszakapott koltói birtokán, Kolozsváron, majd újonnan épített nagybányai házaiban töltötte. A „derék ezredes” ugyanúgy hozzártartozott Nagybánya arculatához, mint az István-torony jellegzetes sziluettje: a környék lakói a legkiválóbbnak kijáró tisztelettel beszéltek róla.

Teleki Sándor híres magángyűjteményét is magával hozta Nagybányára; a számtalan emléktárgy, műkincs és ereklye valóságos múzeummá tették lakását. „... a Zazarparti kis kastély csupa emlék és kultúra, életének gazdag múzeuma,

tele érdekes ritkaságokkal, értékes műtárgyakkal, festményekkel, egy művészcímű ember sok mindenfelől összehordott holmijával, amelyek minden darabjához egyéni élményei kapcsolódtak” – írta róla Réti István. Jókai pedig így áradozott: „Ha híre futamodnék a világban, hogy minő szisztematicze rendezett gyűjteménye van itt a világhírű ritkaságoknak, az képes volna egy angolt ruinálni, vagy, minthogy ezek pénzért nem eladók, betörővé tenni.”

Az „öreg ezredes” emlékét halála után is hűen ápolták az ittmaradtak. 1960-ban megnyílt a

mai koltói Kastélymúzeum csirája, a Petőfi-szoba, 1991-ben megalakult a nagybányai cserkészcsapat, amely Teleki Sándor nevét vette fel, 1992-ben pedig, a gróf halálának 100. évfordulóján, márvány emléktábla került a nagybányai kúriára.

2000-ben cserkészeink kiderítették: névadójuk hajdani lakóháza, amelyet akkor már nyolc különböző család lakott, eladóvá vált. A felfedezést merész kezdeményezés követte. A magyar kormány első magyar ház programjának, az Ilyés Közalapítványnak, és nem utolsósorban a nagybányaiak ösz-

A Teleki Magyar Ház

Cserkészeink nyári csapattáborban

szefogásának köszönhetően 2002 februárjában – az addig megvásárolt épületrészben – megnyithattuk a Teleki Magyar Ház kapuit.

A Ház ma a Bányavidék egyetlen magyar háza, az itt élő magyar közösség szórványközpontja. Közel két évtizedes működése során több mint 2000 kulturális eseményt és 1500 gyermekprogramot szervezett, illetve látott vendégül, több mint 150 ezer látogatót vonzott az intézménybe. Az épületegyüttes tulajdonosa a **Nagybánya-óvárosi Református Egyházközség**, az in-

tézmény működtetője pedig az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) nagybányai szervezete, a **Misztótfalusi Kis Miklós Közművelődési Egyesület**. Az anyagi háttér előteremtését a **Teleki Magyar Ház Társaság** és a **Máramarosi Szórványért Egyesület** is segíti; a **Temperamentum Ifjúsági Egyesület** leginkább ifjúsági rendezvényeinket, gyermekprogramjainkat szervezi, támogatja.

Fiatalokat megszólító programjaink közül a **15. számú gróf**

Teleki Sándor cserkészcsapat jó 30 évvel ezelőtt, 1990-ben alakult, vezetőjük Markó Hajnal (a Ház jelenlegi programszervezője). A csapatnak közel 100 kiscserkésze, cserkésze és felnőtt cserkésze van. A rendszeres őrsi foglalkozások a Házban zajlanak, keretmesés nyári csapattáborait a környék csodálatos hegyei között szervezik. Fogalomújításait rendszerint a koltoi Teleki-kastély parkjában tartják.

A **táncházainkban** felnőtt fiatalokból 2014-ben alakult a **Talpalat Néptáncsoport**. Jelenleg közel harminc tagja van, akik a szatmári Kása házaspár, Zsolt és Melinda vezetésével zajló rendszeres heti oktatás mellett nyári edzőtáborokban sajátították el a felcsíki, szatmári, szilágysági, kalotaszegi, mezőszéki, széki és moldvai csángó táncokat. A Talpalat a nagybányai magyar napok, azaz a Főtér Fesztivál keretében megszervezett Bányavidék néptáncalálkozókat házigazdálja, s az elmúlt években a budapesti Magyarság Házában és Debrecenben is sikerrel lépett fel. A gyönyörű szatmári és mezőszéki viseletet, amelyben előadásaikon láthatja fiataljainkat a közönség,

A Talpalat Néptáncsoport

a magyar kormány Csoóri Sándor Programja támogatásával sikerült elkészíttetni.

„**Kézműves szombatok**” címmel megvalósuló programunk egyike legnépszerűbb rendezvénysorozatunknak. 2005 óta kézműves táborok sorát szerveztük gyermekeknek, fiataloknak, ilyenkor általában felnőttek számára is igyekeztünk lehetőséget teremteni a kézműves hagyományokkal való megismerkedésre. **Nyári gyermektáboraink** egyébként is nagyon népszerűek: legyen szó kézműveskedésről, néptáncról, hangszeroktatásról, bábozásról, mesélésről, képzőművészetről, vagy színjátszásról, általában 25-40 fiatal vesz részt egy-egy tábori csoportunkban.

A Teleki Magyar Ház 2011-ben elnyerte a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács Tehetségpont minősítését, 2015 óta **Akkreditált Kiváló Tehetségpontként** működik. 2021-ben a **Tehetségek Szolgálatáért Közösségi Díjban** részesültünk.

Képzőművészeti Tehetségsegítő Műhelyünk 2015-ben indult. A program vezetői eddig Deák Orsolya, Győri Kinga, Vigh M. Ágota nagybányai és Kovács Emil Lajos szatmárnémeti képzőművészek voltak, akik hétvégi műhelyfoglalkozások formájában segítették tehetséges fiataljaink művészeti kibontakozását. A résztvevőknek lehetősége nyílt kortárs képzőművészekkel is megismerkedni, műtermeket látogattak és erdélyi múzeumok képzőművészeti gyűjteményeit is tanulmányozhatták.

A **Diákszínjátszó Tehetségsegítő Műhely** nyári színjátszó táboraink továbbgondolásaként jött létre. Színjátszóink – a szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulata két színésze, Moldován Blanka és Frumen Gergő, valamint Balogh Csaba magyar nyelv és irodalom szakos pedagógus szakmai irányításával – kiváló

Gyermekkoncert – Alma Együttes

helyezést értek el a Partiumi Diákszínjátszó Fesztiválon.

Végül **Muzsikáló Ház** programunkat 2019-ben indítottuk útjára, nyári „Tücsöktáborunk” folytatásaként. Jelenleg három különböző hangszer oktatását tudjuk folyamatosan biztosítani. Citerára és furulyára a zilahi Gáspár Attila, hegedűre az ugyancsak zilahi Major Arnold tanítja a résztvevőket.

Az inkább felnőtt korosztálynak szóló programok sorában intézményünkben időszakos kortárs képzőművészeti kiállítások várják a hozzánk látogatókat. Koncerteket, helytörténeti előadásokat, könyvbemutatókat, honismereti kirándulásokat szervezünk, **helytörténeti tanfolyamokat indítottunk.** Az évek során megszervezett **honismereti vetélkedőink** segítségével a környék hagyományaival, történelmével, néprajzával igyekeztünk megismertetni a résztvevőket.

Százötvennél több rangos **kortárs képzőművészeti kiállításnak** biztosítottunk otthont, s határon túli partnereinknek köszönhetően **anyaországi vándorkiállítások** szervezésében is szerepet vállalhattunk. Kiállítás megnyitóiink a helyi kulturális élet fontos eseményei, az itt bemutatkozó művészek által felajánlott alkotások ma már több mint 200 darabból álló **kép-**

zőművészeti gyűjteményünket gyarapítják.

Gyűjteményeink sorában mindenképp említést kell tennünk az igen gazdag nagybányai képeslapanyagba betekintést nyújtó **Enyedi Gyula Képeslapgyűjteményről**, valamint a **Tersánszky Józsi Jenő nevével viselő könyvtárunkról.** Utóbbi több mint 15 ezer kötetet foglal magába. Legértékesebb kötetek – mint például gr. Teleki Imre (1782–1848, Teleki Blanka édesapja) könyvtárának XVII–XIX. század elejére tehető darabjai, Werbőczy István Tripartituma és az Approbatae Constitutiones Regni Transylvaniae 1698-ban, valamint 1696-ban M. Tótfalusi Kis Miklós által Kolozsvárott nyomtatott példányai, Kiss József költeményeinek Ferenczy Károly, Grünwald Béla, Hollósy Simon, Réti István és Thorma János képeivel illusztrált díszkiadása 1897-ből, valamint a nagybányai helytörténeti irodalom legjava adományozások és vásárlás útján kerültek az intézmény tulajdonába.

Saját kiadványokkal is igyekezünk öregbíteni intézményünk és a város hírnevét. „Egyszervolt Nagybánya” falinaptáraink, valamint az eddig négy kiadást megért „Nagybánya és környéke” című helytörténeti kalauz mellett gondozásunkban jelentek meg a „Bá-

nyavidéki barangolások”, a „Schönherr Gyula breviárium”, a „Tatárok, betyárok, bányarédek – Folklórhagyományok Nagybánya környékén”, az „1848–1849 Nagybányán”, valamint a „Suba Zoltán: Nagybányai fényképtár” című kötetek.

A Házban zajló programok, rendezvények heti rendszerességgel több száz látogatót vonzanak – nemcsak nagybányaiakat, hanem a környező települések lakóit is. A **Baba-mama klub**, a **gyógytornász és aerobik csoport**, az **Erdélyi Kárpát Egyesület Gutin Osztályának** alkalmi programjai, a farsangi és újévi multságok, házibulik, borkóstolók, társasjáték estek megannyi lehetőséget kínálnak a szórakozásra, együttlétre.

Nemcsak Nagybányára, hanem a Bányavidék legkisebb magyar közösségeire is igyekszünk odafigyelni, amikor programokat szervezünk. **Tájéltatási programunk** keretében nem egyszer vállaltunk kezdeményező szerepet előadók, kézművesek, bábosok vidéki előadásainak szervezésében.

2002 óta szervezőként, társ-szervezőként dolgozunk városunk fontosabb magyar rendezvénye-

inek (**Főtér Fesztivál, Szent István Napok**) sikeréért. A májusi **Teleki Napok** keretében kiállítások, konferenciák, hangversenyek és ifjúsági programok szervezésével a Teleki családnak állítunk emléket.

Magyarországi kulturális intézmények közül kiemelt partnerünk a **sárospataki Művelődés Háza és Könyvtára**, valamint a **debreceni KultúrÁsz Közhasznú Egyesület**, de az évek során a **zalaegerszegi Magyar Olajipari Múzeummal** és a **tápiószelei Blaskovich Múzeummal** is jó együttműködést alakítottunk ki.

A **magyar nyelvű oktatás népszerűsítése** egyik kiemelt feladatunk, hiszen erősen asszimilálódó magyar közösségekben dolgozunk, amelyek sorsát az évszázadokig meghatározó bányászat megszűnése is nagyon megnehezítette. A 2002-ben alapított **Teleki Ösztöndíjprogram** keretében rendszeresen segítjük az iskolakezdőket és legjobb középiskolás diákjainkat. Közösségi ösztöndíjainkat olyan fiataloknak nyújtjuk át, akik az iskolán kívüli közösségi szerepvállalásban is példát mutatnak. Mindeh-

hez az anyagi háttérrel a nagybányai magyar közösség adományai és pályázataink biztosítják. A **buda-pesti Rákóczi Szövetséggel** és a nagybányai **Iskoláinkért Gyermekünkért Egyesülettel** együttműködve folyamatosan részt veszünk a magyar nyelvű oktatás népszerűsítését célzó programokban.

A Teleki Ház mint műemlék és emlékhely

A Teleki Magyar Ház létrehozásakor nemcsak intézményt alapítottunk, de a műemléképület és Teleki-emlékhely gondozásának nehézségeit is fel kellett vállalnunk. Az évek során arra törekedtünk, hogy eredeti állapotába állítsuk vissza a 20. század folyamán legkülönbözőbb célokra (bankfiók, járásbíróház, kórház, lakóház stb.) használt épületegyüttest. 2007-ben elvégeztük az épület kertjének rehabilitációját; itt kapott helyett gróf Teleki Sándor mellszobra (Dinyés László szobrászművész ajándéka), később Eröss Zsolt hegymászó emlékköve – és egy hangulatos sütökemence, amelyet egy nyári táborunk alkalmával építettünk. 2009-ben Mihály Ferenc restaurátor szovátai műhelyében elindítottuk a címeres-monogramos faragott műemlék kapu restaurálását, amelyet 2016-ban sikerült befejeznünk.

Gróf Teleki Sándor leszármazottjainak is köszönhetően régiség-tárunkban kiemelt helyet foglalnak el a Telekiekhez kapcsolódó emlékek, tárgyak, fotók és kiadványok. 2014 tavaszától az utcai homlokzaton Teleki Sándor, Teleki Blanka és Teleki Pál portréja fogadja az idelátogatókat. 2020-ban, a Ház alapításának 20. és gróf Teleki Sándor halálának 135. évfordulóján egy újabb bronz emléktáblát terveztünk elhelyezni a homlokzaton, a kezdeményezést a Külgazdasági és Külügyminisztérium támogatta.

Régizene koncert a Házban – Carmina Renascentia, Nagykároly

Tárlatmegnyitó a Németh László Líceum kórusának fellépésével

Fejlesztési tervek, az intézmény fenntartása

Az alapítást követően hosszú ideig nem volt lehetőségünk komolyabb fejlesztésekre. Az épületegyüttes teljes körű felújítását 2014-ben kezdhettük el az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Bethlen Gábor Alap, majd a Nemzetpolitikai Államtitkárság segítségével, köszönhetően, a munkálatok jelenleg is tartanak. Az anyagi háttér előteremtése érdekében téglajegyeket bocsátottunk ki, közösségünk az évek során sok tízezer eurónak megfelelő összeggel járult hozzá költségeinkhez.

Anyaszági és hazai források mellett a működtetéshez szükséges összeget nagyrészt vállalkozók és magánszemélyek adományaiból fedezzük. Ismeretterjesztő kiadványaink, turisztaszállásként is működő vendégházunk, bérbeadott helyiségeink bevételei is segítenek a Ház fenntartásában. 2017-ben úttörő kezdeményezésként új közösségi tér nyílt főépületünk pinchelyiségében és kertjében: magyar vállalkozók nyitották meg a Teleki Sándor emléket idé-

ző hangulatos **Colonello kultúrkávéházat**.

Folyamatos öröm és elégtétel számunkra, hogy az anyaország segítségével a nagybányai magyarság is megható hittel, hűséggel segíti, támogatja intézményét. Pályázatainknak köszönhetően programjaink nagyrésze ingyenes, más rendezvények anyagi fedezetét csak a résztvevőkkel közösen tudjuk előteremteni. Örök dilemma megtalálni a keskeny mezsgyét a „még nem túl sok” és „már nem nagyon kevés” határán... És van,

amikor azért szervezünk, hogy jövedelemhez juttassuk a Házat.

Nagybánya – „otthonunk és az is marad” – ez a felirat áll népszerű pólóinkon, amelyeket itthon és a nagyvilágban mindenütt szívesen hordanak mindazok, akik szeretik városunkat. Meggyőződésünk, hogy a magyar gyökerek és hagyományok tudatos vállalása, közösségeink erősítése az egyik legfontosabb eszköz, amelybe a környék fogatkozó magyarsága megkapaszkodhat. Ehhez szeretnénk mi is hozzájárulni – hogy a Ház maga is még sokáig Otthon maradjon.

DÁVID LAJOS 1965-ben született Kolozsváron. Tervezőmérnökként kerül Nagybányára, ahol 1995-től a Bányavidéki Új Szó című Máramaros megyei hetilap újságírója, szerkesztője. 1996. július–szeptember között Méray-ösztöndíjasként a budapesti Magyar Hírlap szerkesztőségének munkatársa, 1996–2000 között a Kolozsvári Rádió, a nagyváradi Erdélyi Napló és a kolozsvári Krónika tudósítója. 1992-től kisebb megszakításokkal az EMKE nagybányai szervezetének (Misztótfalusi Kis Miklós Közművelődési Egyesület) elnöke, 2001-től a Teleki Magyar Ház vezetője, elnöke a Teleki Társaságnak és a Máramarosi Szórványért Egyesületnek. Újságíróként és lapszerkesztőként 1992–2007 között számtalan honismereti-helytörténeti cikk szerzője. Szerkesztője és társszerzője a Teleki Magyar Ház legtöbb kiadványának. Fontosabb díjak, elismerések: Kun Kocsárd-díj – 2011 (EMKE), Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje – 2012, A Magyar Kultúra Lovagja – 2017 (Falvak Kultúrájáért Alapítvány), Ezüstenyő díj – 2018 (RMDSZ).